

Piena upes līkloči

ROLANDS FELDMANIS,
Latvijas Lauksaimniecības
kooperatīvu asociācija

Svaigpiena cenas Latvijā sasniegušas Eiropas vidējo līmeni – puseiro par litru. Piena produkti ir uztura stūrakmens ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē, kur iedzīvotāju skaits arvien palielina pieprasījumu pēc pārtikas.

Kā attīstīsies Latvijas piena nozare?

Saulainā un karstā augusta dienā ieeju govju fermā, tā Madonas novada kalnainajā apvidū nav liela – ap 200 govīm – un pieder ģimenes uzņēmumam, kas sācis ar vienu govī pirms 30. gadiem, bet nu jau spēj pabarot ne tikai savu saimi, bet arī apkārtējos iedzīvotājus. Pirms 10 gadiem to bija grūti iedomāties – daudziem, kas uzauga laukos, nebija kapitāla savam biznesam, tālab tie meklēja darbu Rīgā vai Īrijā. Šodien, kad aug ģimenes saimniecības, lopkopji, traktoristi, slaucēji var nopelnīt tikpat, cik strādājot pilsētās – ap 1000 eiro uz rokas, ievērojot normālo astoņu stundu darba dienu. “Mērķis ir maksāt tikpat, cik Rīgā,” ambiciozi saka Inga Jurevica, ģimenes saimniecības vadītāja.

Piena ražošanas apjomi pēc Eurostat datiem Eiropā turpina palielināties, sasniedzot 144 miljonus tonnu 2021. gadā. Kopš 2004. gada ražošanas apjoms palielinājies par piektdaļu. Lai gan šī gada pirmā pusgada rezultāti stagnē, salīdzinot ar 2021. gada pirmo pusgadu, Eiropā piena ražošanas apjomi ir sarukuši par 0,7 %. Latvijā situācija ir bēdīgāka. 2021. gadu salīdzinot ar 2017. gadu, saražotā piena apjoms samazinājies par 10,8 %, bet salīdzinot 2021. gada pirmo pusgadu ar atbilstošo periodu 2022. gadā, palielinājies par nepilnu procentu. “Ražošanas kāpums pirmajā pusgadā bija saistāms arī ar labvēlīgo tirgus konjunktūru, ja piena cena nesamazināsies, tad var gaidīt, ka pienu ražos tikpat vai pat nedaudz vairāk,” paskaidro Mirdza Feldmane, otrā līmeņa kooperatīvās sabiedrības “Baltu piens” vadītāja.

Taču piena ražotājiem vēl aizvien ir jācīnās ar tādiem pašiem izaicinājumiem kā globālajā tirgū. Piens ir biržas produkts, un tā ražošanu arī ietekmē kopējās ekonomikas tendences. Izejvielu cenu kāpums, darbaspēka trūkums. Taču ģimenes saimniecības, kas uztur mūsu lauku vidi, atrod iespēju piemēroties.

Kā viņi to dara?

Protams, saimniecību pamatā ir pašu ģimenes locekļu darbs, un bieži vien tas rit bez atvaļinājumiem daudzu gadu garumā. Taču, kad ģimenes saimniecība aug, tad jāaicina talkā darbinieki, kuri rūpīgi jāatlasa.

“Strādniekam ir jāspēj pabarot ģimeni,” paskaidro Inga Jurevica. Viņa piebilst, ka labprātāk darbā ņem cilvēkus, kam ir ģimene, dzīvesvieta, kam ir savas dzīves vērtības. “Mēs pat dodam darbiniekam laiku – papildu brīvdienas, kad viņš var nodarboties ar savu hobiju.” Svarīgākais – kā darbinieks izturas pret savu dzīvi, savu mantu, tāpat izturēsies arī pret saimnieka mantu, tik atbildīgi arī pildīs savus pienākumus.

Ģimenes saimniecības ir ne tikai bizness, bet arī valsts drošība

Saimniecības attīstību nosaka piena cena. Vēl precīzāk – starpība starp piena pārdošanas cenu un izmaksām. Lai noturētu piena cenu stabilu un būtu iespējas prognozēt nākotni, saimniecība ir iestājusies kooperatīvā “Piena loģistika”. “Mēs apvienojam piena ražotājus, esam zemnieka roka, kas apvieno piena piegādi no ražotājiem un to piegādā pārstrādātājiem,” paskaidro Jānis Grasbergs, kooperatīva “Piena loģistika” biroja vadītājs. Kooperatīvs, apbraukājot saimniecības, apvieno piena daudzumu, kas ļauj pienu pārdot par augstāku cenu. Sevišķi no tā iegūst mazākās saimniecības, kas pašas par sevi nav tik interesants darījuma

Kooperatīvās sabiedrības “Baltu piens” vadītāja Mirdza Feldmane

partneris svaigpiena pircējiem. Kooperatīva biedri visi kopā iestājas par augstākas cenas saņemšanu, nodrošinot pārstrādātājiem noteiktu apjomu. Pārstrādes rūpnīcas maksā vairāk, ja var nodrošināt noteiktu piena daudzumu – vismaz 50–70 tonnas dienā un regulāras piegādes.

Latvijā ir vēl kur augt

Piena ražotāji vēl ir pārāk izkaisīti un nav apvienojušies – cena par 1 l piena ražotājam svārstās no 36 līdz pat 52 centiem (2022. gada jūnija dati). Lielās saimniecības mēģina strādāt ar piena pārstrādi tieši, neapvienojot spēkus ar kādu citu ražotāju. Rūpnieki reķinās ar lieliem piegādātājiem un tiem maksā vairāk. Attiecīgi mazie piena ražotāji, kam nav piedāvājuma “spēka”, saņem mazāku samaksu.

Mazās ģimenes saimniecības apvieno piena ražotāju kooperatīvs “Bites” Birutas Pudnieces vadībā. “Ģimenes saimniecības sevi uztur, un patiesībā tās jau nevar kļūt par superlielām saimniecībām ar 1000 govīm, jo trūkst pieejamās zemes un kapitāla rociņas,” paskaidro Biruta. Lauku reģionos arī trūkst pieejas darbaspēkam, kas Latvijā vairāk ir koncentrējies ap Rīgas reģionu, kur lielsaimniecības būtu vieglāk attīstīt. Turklāt ārvalstu investori uzpērk Latvijas zemi, tāpat kā to dara arī